

Міщенко Марина Сергіївна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНИХ ДЕСТРУКЦІЙ В РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГА

Будь-яка діяльність, в тому числі і професійна, накладає свій відбиток на людину. Робота може сприяти особистісному росту, але може мати і негативні для особистості наслідки. Імовірно, не можна знайти професійної діяльності, яка взагалі не мала б таких негативних наслідків. Проблема в балансі – співвідношення позитивних і негативних змін особистості працівника. Ті професії, чи та конкретна робота, де баланс не на користь позитивних емоцій, і викликають так звані професійні деструкції. Професійні деструкції проявляються у зниженні ефективності праці, у погіршенні взаємостосунків з оточуючими, у погіршенні здоров'я і головно – у формуванні негативних особистісних якостей і навіть – у розпаді цілісної особистості працівника.

Мета статті: на підставі аналізу вивчення професійної деформації психологів визначити яким чином деформація позначається на особистості та життю психолога.

На психологічному рівні розкривається сутність деструкції особистості як зміни, що руйнують її структуру. Так, деструктивні зміни особистості досліджувалися в психоаналітичних теоріях (А. Адлер, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг).

А.К. Маркова виділила наступні тенденції розвитку професійних деструкцій:

1. Відставання, сповільнення професійного розвитку.
2. Не сформованість професійної діяльності.
3. Дезінтеграція професійного розвитку, розпад професійної свідомості і як наслідок – нереалістичні цілі, фальшиві засади праці і професійні конфлікти, які виникають на цій основі.

4. Низька професійна мобільність, невміння пристосуватися до нових умов праці, результатом чого являється повна або часткова дезадаптація.

5. Ослаблення професійних даних, які були раніше, зменшення професійних здібностей, зниження професійного мислення. Відомо, що надмірна експлуатація певної якості призводить не лише до її тренування і розвитку, але з певного моменту – до згасання. По-перше, ця властивість або вміння поступово переходить на стадію автоматизму, тобто перестає усвідомлюватися, виконується ніби само собою і починає розвиватися за своїми законами, що не потребує від спеціаліста-психолога додаткового напруження. В результаті така властивість може просто зупинитися у своєму розвитку. По-друге, виконання однієї і тієї ж роботи при експлуатації одних і тих же властивостей може призвести до того, що психолог стає «відразливим самому собі». В результаті чого може навіть сформуватися на несвідомому рівні певна «ненависть» до окремих видів роботи, яка повторюється з дня на день, а водночас і «ненависть» до окремих своїх якостей, які використовуються у цій роботі.

6. Поява деформацій особистості (емоційного вигорання). У психолога це може проявлятися в тому, що через накопичення проблем (і емоційної втоми) він постійно починає «зривати злість» на інших людях, зокрема, на клієнтах, які йому довірилися.

У психологів є одна важлива особливість у формуванні негативних властивостей. По суті психологія орієнтована на розвиток істинного суб'єкта життєдіяльності, на формування цілісної самостійної і відповідальної за свою долю особистості. Але багато психологів часто обмежуються лише формування окремих властивостей, рис і характеристик, з яких ніби і складається особистість (хоча суть особистості – в її цілісності, в орієнтації на пошук головного сенсу свого життя). В результаті така фрагментарність породжує ситуації, коли психолог, по-перше, старається виправдати для себе свій професійний примітивізм (який виражається у свідомій втечі від більш складних професійних проблем і формуванням фрагментарної людини, але не

цілісної особистості) і, по-друге, послідовно перетворює себе у фрагментарну особистість. Важливою рисою такої фрагментарної особистості проявляється в тому, що у ній немає головної ідеї (сенсу, цінності) свого життя.

У своєму розвитку особистість психолога також долає «кризи» і проходить різноманітні стадії, від стану внутрішнього протиріччя (як основи кризи) до стану, коли протиріччя знімаються і утворюється відчуття певної цілісності. Відчуття цілісності утворюється на основі виділення (чи творчого пошуку) якогось внутрішнього «стержня», який і може стати сенсоутворюючою основою для утвердження саме свого достоїнства, саме своєї неповторності, а в результаті і утвердження свого права «реально бути в цьому світі», а не просто бути чиєюсь «тінню», чиєюсь «копією» чи «подобою».

Головна небезпека формування професійних деструкцій в тому, що розвиваються вони достатньо повільно, а, отже, і непомітно. Це не тільки ускладнює їх своєчасне розуміння і прийняття певних контр засобів, але і створює ситуацію, коли психолог, знову ж «поступово», починає звикати до цих негативних тенденцій в розвитку і деструкції стає невід'ємною частиною його особистості. Ймовірно, найважливішою умовою профілактики професійних деструкцій в роботі психолога могло б стати розвиток уявлень про свої професійні і життєві перспективи. Коли у психолога є оптимістична значна життєва ціль (мрія), то багато проблем відходить наче на другий план.

Таким чином, професійні деформації порушують цілісність особистості, знижують її адаптивність, негативно позначаються на продуктивності діяльності.

Список використаних джерел

1. Безсонов П. Профессиональная деформация личности. – СПб.: Речь, 2004. – 272с.
2. Зеер Э.Ф. Кризисы профессионального становления личности //Психол. журнал. – 1997. – Т.18. – с.35-44.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессиональных деструкций. – Екатеринбург: Деловая книга, 2005. – 94 с.